

ANKARA UNIVERSITY DISTANCE EDUCATION CENTER e-Tutor Certificate Program

Переклад здійснено Університетом «КРОК»
м. Київ, Україна | www.krok.edu.ua |

За сприяння Університету прикладних наук | www.zhaw.ch | та
Швейцарського національного наукового фонду | www.snf.ch |,
м. Цюрих, Швейцарія

Навчальні методи для онлайн навчання

Досвідчений викладач має змогу правильно використати навчальні методи та інструменти з метою створення ефективного процесу навчання через інтернет (навчання онлайн). У цьому розділі йтиме мова про кваліфікацію онлайн викладачів, а також про навчальні методи, яким віддається перевага під час процесу навчання онлайн.

1. Кваліфікація викладачів електронного середовища (е-викладачів)

Основна мета навчання полягає у наданні підтримки студентам у процесі їхнього формування як незалежних та самодисциплінованих слухачів. Надання базових знань та вмінь, підготовка слухачів до наступного когнітивного рівня у їхньому професійному житті та ознайомлення з культурними цінностями – це, поряд з іншим, є важливими факторами, які слід враховувати у процесі викладання. У цьому відношенні можна стверджувати, що е-викладач повинен в першу чергу бути експертом з предмету, який викладається, а також бути глибоко зацікавлений у покращенні середовища викладання та вирішенні проблем слухачів. До даних характеристик необхідно також додати чотири специфічні характеристики вищого порядку. Тому е-викладач повинен:

1. Добре володіти навичками спілкування, емпатії та здатністю створювати демократичне навчальне середовище.
2. Мати експертний досвід з предмету, який викладається, людського розвитку, викладання та педагогіки, а також здатність використовувати свої компетенції для організації ефективного навчального середовища.
3. Мати достатньо досвіду для підготовки студентів, щоб зробити їх самодисциплінованими слухачами, покращити навички мислення, поліпшити їхні досягнення у розвитку базових навичок, а також підвищити мотивованість.
4. Повинні ставитися до процесу викладання та навчання як до тривалого процесу і прагнути покращити якість навчання та викладання.

З іншого боку, від е-викладача очікується, що він/вона виконуватиме три основні функції у навчальному середовищі:

1. Менеджмент	2. Співпраця	3. Взаємодія
<ul style="list-style-type: none"> • менеджмент навчального середовища • використання ресурсів • планування 	<ul style="list-style-type: none"> • з керівництвом ВНЗ • з колегами • з батьками 	<ul style="list-style-type: none"> • через методи • через процеси

2. Навчальні методи онлайн

Виділяють шість основних методів викладання, які використовуються у процесі викладання та навчання: презентація, безпосереднє (пряме) викладання, концептуальне викладання, колаборативне навчання, проектний метод та дискусії. Ці методи можна адаптувати як для звичайного викладання, так і для навчання онлайн. Важливим фактором при виборі методу є те, для якої стратегії чи для матеріалу якого змісту він буде застосований.

Презентація

Презентації, пояснення та лекції, які читає викладач, займають велику частину аудиторного часу, оскільки навчальна програма вимагає засвоєння великої кількості інформації слухачами. Основні навчальні цілі моделі презентації – це допомогти студентам засвоїти, асимілювати та запам'ятати інформацію.

Успішні презентації вимагають добре структурованого навчального середовища, яке б дозволяло викладачам представити та пояснити нову інформацію ефективно, і яке дозволяє слухачам побачити її та почути. (Arends, 2012; стр. 290-291). Презентації онлайн такі ж ефективні, як і презентації в аудиторії, оскільки у розпорядженні викладача великий арсенал технологій, що забезпечують більше взаємодії, ніж середовище аудиторії.

Загальна схема заняття у формі презентації складається з 4 основних етапів: презентація цілей та створення атмосфери, презентація плану, презентація навчальних матеріалів та використання необхідних методів для контролю розуміння матеріалу студентами, а також допомоги студентам у розширенні та зміцненні їхнього мислення.

Таблиця 6.1 Етапи презентації

Етап	Поведінка викладача
Етап 1. Здобути увагу студентів, пояснити цілі та створити навчальну атмосферу	Викладач пояснює цілі заняття та готує студентів до процесу навчання
Етап 2. Представити план	Викладач представляє план і впевнюється в тому, що він створює основу для наступного засвоєння матеріалу, та це буде пов'язано з попередніми знаннями студентів.
Етап 3. Презентація навчальних матеріалів	Викладач представляє навчальні матеріали, звертаючи особливу увагу на їх логічну послідовність та значимість для слухачів
Етап 4. Контролювати та перевіряти розуміння студентами матеріалу, покращувати їхнє мислення	Викладач дає запитання та заохочує відповіді студентів стосовно презентації для вироблення точного та критичного мислення

Пряме викладання

Засвоєння базових знань, вироблення навичок та розуміння – це важлива ціль для слухачів, оскільки вони повинні оволодіти базовими знаннями, перш ніж зможуть рухатися до більш складного рівня навчального процесу.

Результатом викладання згідно цієї моделі повинна бути допомога в оволодінні простими та складними вміннями, а також базовими знаннями, які можна чітко визначити та викласти поетапно. Загальна схема прямого викладання, як правило, складається з п'яти етапів (таблиця 6.2).

Модель прямого викладання вимагає наявності високоструктурованого навчального середовища, а також вміння викладача гармонічно сполучати елементи курсу. Жорстка структура заняття не означає, що це має бути авторитарний або неконтрольований процес (Arends, 2012, р. 318). Таким чином, цей метод можна використовувати самостійно або інтегровано з іншими методами процедурного представлення знань в середовищі онлайн.

Таблиця 6.2. Етапи прямого викладання

Етап	Поведінка викладача
Етап 1. Пояснити цілі та створити навчальну атмосферу	Викладач здобувається увагу студентів, впевнюється, що вони готові навчатися шляхом пояснення цілей уроку, надає базову інформацію та пояснює важливість заняття
Етап 2. Демонстрація знань чи вмінь	Викладач показує правильно вміння або поетапно представляє інформацію
Етап 3. Надати практичний приклад	Викладач дає структуру першого практичного прикладу
Етап 4. Перевірка розуміння та зворотній зв'язок	Викладач перевіряє, чи правильно виконують завдання студенти та забезпечує зворотній зв'язок.
Етап 5. Надати приклад розширеного застосування та використання у нових умовах	Викладач створює умови для розширеного практичного використання, звертаючи увагу на застосування нових навичок у більш складних ситуаціях

Вивчення концепцій

Концепції – це ті базові засади, на яких будується будь-яка філософія дисципліни, та організовується комунікація. Вивчення концепцій та логічне мислення представляють собою базові цілі, оскільки вони є важливими передумовами для розуміння слухачами навчальних дисциплін. Вивчення концепцій є, по суті, процесом побудови когнітивних схем шляхом розподілення понять та предметів на класи чи категорії. Таким чином, визначення навчальних задач та цілей полягає, в основному, в тому, щоб допомогти слухачам набутися концептуального розуміння дисциплін, які вони вивчають, та створити базис для мислення вищого порядку. (Arends, 2012, p. 352).

Оскільки цей метод вимагає візуальних засобів для того, щоб діяти ефективно, а середовище онлайн надає різноманіття вибору різних наочних засобів, цей метод можна ефективно застосовувати для навчання онлайн.

Загальна схема заняття з вивчення концепцій складається з 4 основних етапів: представлення цілей та створення атмосфери, надання позитивних та негативних прикладів, перевірка розуміння концепції та аналіз процесів мислення (таблиця 6.3).

Таблиця 6.3. Етапи методу вивчення концепцій

Етап	Поведінка викладача
Етап 1. Пояснити цілі та створити навчальну атмосферу	Викладач здобувається увагу студентів, переконується, що вони готові навчатися і дає пояснення цілей заняття
Етап 2. Надання прикладів того, що відноситься до концепції і того, що не відноситься до концепції	Викладач представляє та пояснює концепції, визначає критичні моменти, та демонструє на прикладах. При розробці концепції надаються приклади того, що відноситься до неї і того, що не відноситься, і студенти інтуїтивно визначають концепцію та її складові.
Етап 3. Перевірити розуміння концепції	Викладач дає додаткові позитивні та негативні приклади, щоб перевірити розуміння концепції студентами. Їх просять навести свої позитивні та негативні приклади.
Етап 4. Аналіз мисленнєвих процесів студентів та інтеграція в процес навчання.	Викладач просить студентів проаналізувати свої мисленнєві процеси, прийняття рішень та їх наслідків. Він допомагає студентам інтегрувати нові знання, пов'язуючи нову концепцію з уже вивченими концепціями даної дисципліни.

Колаборативне навчання

Колаборативне навчання – це один з найкращих підходів до навчання онлайн, яке використовує різні цілі, завдання та схеми заохочення під час навчання студентів. Колаборативне навчання має структуру завдань, яка вимагає від слухачів працювати над навчальними завданнями в групах. Така модель дозволяє досягнути і іншої мети, крім суто академічного навчання, а саме: адаптація в групі, соціальні та групові вміння та колаборативна поведінка. Оскільки слухачі пацюють у групах, вони несуть відповідальність за власне навчання (Arends, 2012, р. 390). Колаборативне навчання є важливим для середовища навчання онлайн, оскільки воно покращує взаємодію між слухачами та викладачами.

Структура моделі колаборативного навчання базується на роботі в малих групах, а не викладанні цілому класу студентів, і складається з 6 етапів:

- Презентація цілей та створення атмосфери
- Презентація інформації
- Організація студентів у навчальні групи
- Сприяння груповій роботі та навчанню
- Тест на засвоєння навчальних матеріалів
- Оцінювання та визначення кращих

Таблиця 6.4. Етапи моделі колаборативного навчання

Етап	Поведінка викладача
Етап 1. Пояснити цілі та створити навчальну атмосферу	Викладач здобувається увагу студентів, дає пояснення цілей заняття та створює навчальну атмосферу
Етап 2. Представити інформації	Викладач представляє інформацію в усній або друкованій формі, або у формі електронного тексту
Етап 3. Організація студентів у навчальні групи	Викладач пояснює, як формувати групи та як добитися успіху в групах
Етап 4. Допомога групам у їхньому навчанні	Викладач допомагає групам виконувати завдання
Етап 5. Перевірка засвоєння навчальних матеріалів	Викладач оцінює знання навчального матеріалу студентами, динаміку засвоєння навчальних матеріалів або ж групи студентів представляють свою роботу
Етап 6. Оцінювання та визначення кращих	Викладач знаходить спосіб, як оцінити індивідуальну та групову роботу та успіхи

Проблемно-орієнтоване та проектне навчання

Проблемно-орієнтоване навчання передбачає наступне. Викладач представляє проблемну ситуацію студентам і просить їх вивчити її, дослідити та знайти власне рішення. Таким чином очікується, що слухачі будуть розвивати свої навички аналізу та розв'язання проблем, набудуть досвіду прийняття зрілих рішень а також впевненості у власних силах, навчатися вчитися самостійно. Цей метод корисний і для дистанційного навчання, оскільки слухачі повинні бути активними, що у свою чергу підвищує взаємодію та комунікації в середовищі онлайн. (Arends, 2012, pp. 424-425).

Загальна структура проблемно-орієнтованого заняття складається з 5 основних етапів (таблиця 6.5):

- Орієнтація слухачів на суть проблеми
- Організація навчання слухачів
- Допомога індивідуальним та груповим дослідженням
- Розробка та представлення результатів дослідження та презентацій
- Аналіз та оцінка роботи

Таблиця 6.5 Етапи проблемно-орієнтованого та проектного навчання

Етап	Поведінка викладача
Етап 1. Орієнтація слухачів на суть проблеми	Викладач пояснює цілі, важливі логічні вимоги та мотивує студентів до вирішення проблеми
Етап 2. Організація навчання студентів	Викладач допомагає студентам визначити навчальні завдання, пов'язані з проблемою
Етап 3. Допомога індивідуальним та груповим дослідженням	Викладач заохочує слухачів зібрати потрібну інформацію, провести експеримент та знайти рішення
Етап 4. Розробка представлення результатів дослідження та презентацій	Викладач допомагає студентам у підготовці звітів та наочних засобів, а саме: відео, презентацій, моделей та у демонстрації їх своїм колегам
Етап 5. Аналіз та оцінка роботи	Викладач допомагає студентам аналізувати своє дослідження та процес його проведення

Дискусія

Міркування та дискусія – це ключові компоненти для покращання мислення студентів та поєднання когнітивних та соціальних аспектів навчання. Вони є невід’ємною частиною навчання онлайн. За допомогою форумів, чатів та інших подібних засобів викладачі та слухачі обмінюються знаннями, проводять дискусії про різні явища та демонструють свої мисленнєві процеси публічно. Отже, головні навчальні цілі онлайн-дискусії полягають у тому, щоб допомогти учням поліпшити навички мислення, а також сприяти прийняттю участі в академічних проектах, щоб таким чином придбати важливі навички комунікації і мислення (Arends, 2012, p. 458).

Загальна структура заняття у формі дискусії складається з 5 основних етапів (таблиця 6.6):

- Визначення цілей та створення атмосфери
- Розстановка акцентів для дискусії
- Проведення дискусії
- Закінчення дискусії
- Аналіз дискусії

Таблиця 6.6. Етапи заняття по методу дискусії

Етап	Поведінка викладача
Етап 1. Пояснення цілей та створення навчальної атмосфери	Викладач пояснює цілі, та мотивує студентів до участі у дискусії
Етап 2. Визначення ключових моментів дискусії	Викладач визначає ключові моменти дискусії, основні правила, ставить перше запитання, презентує складну ситуацію чи описує дискусійне питання
Етап 3. Проведення дискусії	Викладач контролює взаємодію студентів, ставить питання, вислуховує та реагує на їхні ідеї, слідкує за правилами, записує, висловлює власну думку
Етап 4. Закінчення дискусії	Викладач допомагає студентам завершити дискусію, підводячи підсумки та підкреслюючи значення дискусії
Етап 5. Аналіз дискусії	Викладач просить студентів проаналізувати свою дискусію та міркування, узагальнити результати, оцінити значення дискусії для кожного

3. Висновки

При викладанні онлайн важливо, і в той же час складно вмотивувати слухачів та управляти їхньою взаємодією. Навчальні методи – це єдині засоби, які є у нашому розпорядженні, за допомогою яких ми можемо управляти цим навчальним процесом. Таким чином, як викладачі ми повинні використовувати ці засоби для передачі знань студентам. Ми повинні використовувати методи питання відповідь під час віртуальних занять в аудиторіях, і особливо методи мозкового штурму через форуми, щоб слухачі могли знайти потрібні рішення та задуматись над специфічною проблемою чи темою. І нарешті, е-викладачі повинні заохочувати групову роботу та формувати групи слухачів (2-6 осіб), які повинні виконати завдання з тим, щоб отримати знання та покращити свої навички.

4. Література.

Arends, R. I., 2012. Learning to Teach (9th edition.). Mc-Graw Hill, New York.